

УДК: 336.64

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-280-2-23

ПРИСТУПА Л. А., ВОЗОВИК І. А.

Хмельницький національний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ СТРАХОВОЮ КОМПАНІЄЮ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

У статті визначено доцільність розгляду фінансового менеджменту страхової компанії як напрямку діяльності (охоплює питання, пов'язані зі страховими ринками, його фінансовими ризиками, прибутковістю та ефективністю використання окремих видів страхових продуктів та послуг) і як системи управління (містить керуючу та керовану підсистеми та інформаційне забезпечення). На основі проведених досліджень конкретизовано базові засади фінансового менеджменту страхової компанії в сучасному бізнес-середовищі з визначенням мети, основних і додаткових завдань та ключових функцій. Визначено зміст і елементи стратегічного фінансового планування діяльності страхової компанії як базового напрямку фінансового менеджменту страховика.

Ключові слова: страхова компанія, фінансовий менеджмент, бізнес-середовище, фінансове планування.

PRYSTUPA L., VOZOVYK I.

Khmelnyskyi National University

CONCEPTUAL FUNDAMENTALS OF FINANCIAL MANAGEMENT OF AN INSURANCE COMPANY IN THE MODERN BUSINESS ENVIRONMENT

Based on the study of content and structural content, it is determined that financial management can be considered as a direction of activity of the insurance company and as a management system. As a direction of activity of the insurance company financial management is an activity that covers issues related to the insurance market, its financial risk management, profitability and efficiency of the use of certain types of insurance products and services. It includes management activities related to: identifying the need for financial resources, identifying all alternative sources of funding and their evaluation; practical obtaining of financial resources and their effective use. As a management system, financial management includes: a managed subsystem (management objects), a management subsystem (management entity) and information support (information base). As a management system, financial management is a set of units entrusted with the functions of financial management of the insurance company. Based on the analytical generalization of information sources on the theory and practice of financial management and taking into account the specifics of insurance activities, the basic principles of financial management of an insurance company in today's business environment are specified with the definition of purpose (ensuring the competitiveness and financial stability of the insurer in the current and future period), main and additional tasks and key functions. The attention is focused on the key objectives of the financial management of the insurer about changes in the external and internal environment and defines the meaning and elements of strategic financial planning activities of the insurance company (forecasting of business, financial research, forming the balance of income and expenditure, identifying strategic alternatives optimization plans, their implementation and control) as a basic direction of financial management of the insurer.

Key words: insurance company, financial management, business environment, financial planning.

Постановка проблеми. Посилення конкуренції, складність та різноманітність зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин страховиків, визначають необхідність високоєфективного управління фінансами на мікрорівні з використанням світового досвіду і врахуванням вітчизняних особливостей. Ефективне фінансове управління дозволяє своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища та внутрішнього стану страховика, забезпечуючи стабільність, платоспроможність та фінансову стійкість страхової компанії.

Аналіз останніх джерел. Слід зазначити, що вагомий внесок у вирішення окремих аспектів фінансового управління діяльністю страхової компанії та її ефективного розвитку мають роботи вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема О.О. Гаманкової, Н.Г. Нагайчука, Н.В. Ткаченко, В.А. Щербакова, Т.А. Федорової, С.С. Осадця, О.В. Хавтура, Л.В. Шірінян та ін.

Відаючи належне науковому доробку вчених, слід зауважити, що питання організації фінансового управління вітчизняних страхових компаній та його науково-методичного забезпечення на сьогоднішній день залишаються гостро актуальними та потребують подальших досліджень. Саме тому, важливим є розвиток науково-методичних засад фінансового управління страховою компанією.

Метою статті є поглиблення теоретичних засад та обґрунтування організаційних аспектів фінансового управління вітчизняною страховою компанією у сучасному конкурентному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Розвиток страхової діяльності в Україні в умовах нестабільності економічного середовища вимагає підвищеної уваги до управління фінансами страхових компаній з метою забезпечення їх конкурентоспроможності та фінансової стійкості. В сучасній теорії та практиці для відображення сутності та змістового наповнення діяльності з управління активно використовується поняття «фінансовий менеджмент», що у вітчизняній страховій сфері ще не є достатньо термінологічно та концептуально сформованим.

Аналітичне дослідження фахової літератури [1–6 та ін.] свідчить, що фінансовий менеджмент можна розглядати як напрямок діяльності страхової компанії і як систему управління (рис. 1).

Рис. 1. Сутність та елементи фінансового менеджменту страхової компанії (складено на основі [1– 6 та ін.]

Як напрямок діяльності фінансовий менеджмент страхової компанії представляє собою діяльність, яка охоплює питання, пов'язані з страховими ринками, його фінансовими ризиками, прибутковістю та ефективністю використання окремих видів страхових продуктів та послуг. Він включає управлінську діяльність, пов'язану з: визначенням потреб у фінансових ресурсах, виявленням всіх альтернативних джерел фінансування та їх оцінкою; практичним одержанням фінансових ресурсів та ефективним їх використанням.

Як система управління фінансовий менеджмент містить: керовану підсистему (об'єкти управління), керуючу підсистему (суб'єкт управління) та інформаційне забезпечення (інформаційну базу). У якості керівної системи фінансовий менеджмент являє собою сукупність підрозділів, на які покладено функції управління фінансами страхової компанії. Так, фінансові служби – це комплекс підрозділів, які за допомогою різноманітних управлінських форм впливу забезпечують ефективне управління фінансами в страховій компанії. До них належать: служби управління фінансами, бухгалтерія, аналітичні служби, служби управління бізнес-аналізу, служби управління актуарних розрахунків, служби планування, служби контролю тощо (рис. 1). Дослідження підсистем фінансового менеджменту є важливою складовою аналізу діяльності страхової компанії. До інструментів фінансового менеджменту належать аналіз, планування, регулювання і контроль. Зовнішніми суб'єктами фінансового менеджменту страхової компанії також є держава (в особі законодавчих і виконавчих, в тому числі фінансових органів). Об'єктами фінансового менеджменту виступають фінансові відносини, в тому числі відносини, пов'язані з формуванням і використанням фондів грошових коштів страховиків.

Ефективність фінансового менеджменту страхової компанії визначається чіткістю побудови та взаємоузгодженістю базових елементів: мети, основних завдань та ключових функцій (рис. 2).

Реалізація мети фінансового менеджменту страхової компанії, конкретизована у його основних завданнях [7]: фінансове планування на основі прийнятої стратегії розвитку; формування і використання статутного капіталу відповідно до вимог чинного страхового законодавства і в розмірі, достатньому для виконання прийнятих страхових зобов'язань; встановлення вартості страхових послуг, адекватної ризикам і плановим власним витратам компанії, що приймаються на страхування; формування і розміщення страхових резервів відповідно до чинного страхового законодавства і додаткових вимог до поворотності і ліквідності; контроль за поточним станом платоспроможності компанії і його відповідністю вимогам законодавства; контроль за досягненням ключових фінансових показників в цілому, а також по функціональних і лінійних підрозділах; своєчасна і повна сплата податків і зборів; формування обов'язкової і додаткової управлінської звітності і доведення її до зацікавлених осіб.

Проте, вважаємо за необхідне доповнити перелік завдань фінансового менеджменту вітчизняної страхової компанії у відповідності до умов фінансової нестабільності конкурентного середовища:

1. Формування плану антикризових фінансових дій – складання плану антикризових заходів страховика, переважна більшість яких буде стосуватись інвестиційної та превентивної її діяльності.

2. Коригування стратегії розвитку компанії з урахуванням прогнозів щодо тривалості економічної кризи. Коригування має здійснюватися залежно від глибини фінансово-економічної кризи, її очікуваної тривалості і фінансових можливостей компанії протидіяти кризі. Можливим є зменшення ключових показників, яких має досягати компанія, враховуючи «стискання» страхового ринку.

3. Коригування поточних бюджетів компанії – шляхом скорочення витрат на усіх рівнях, що передбачає коригування річних бюджетів. Скорочення витрат може досягатися і за рахунок впровадження більш прогресивних технологій страхування.

4. Перегляд страхового портфелю у бік зменшення в ньому найбільш збиткових видів страхування – впровадження нових видів страхових послуг і збалансування страхового портфелю.

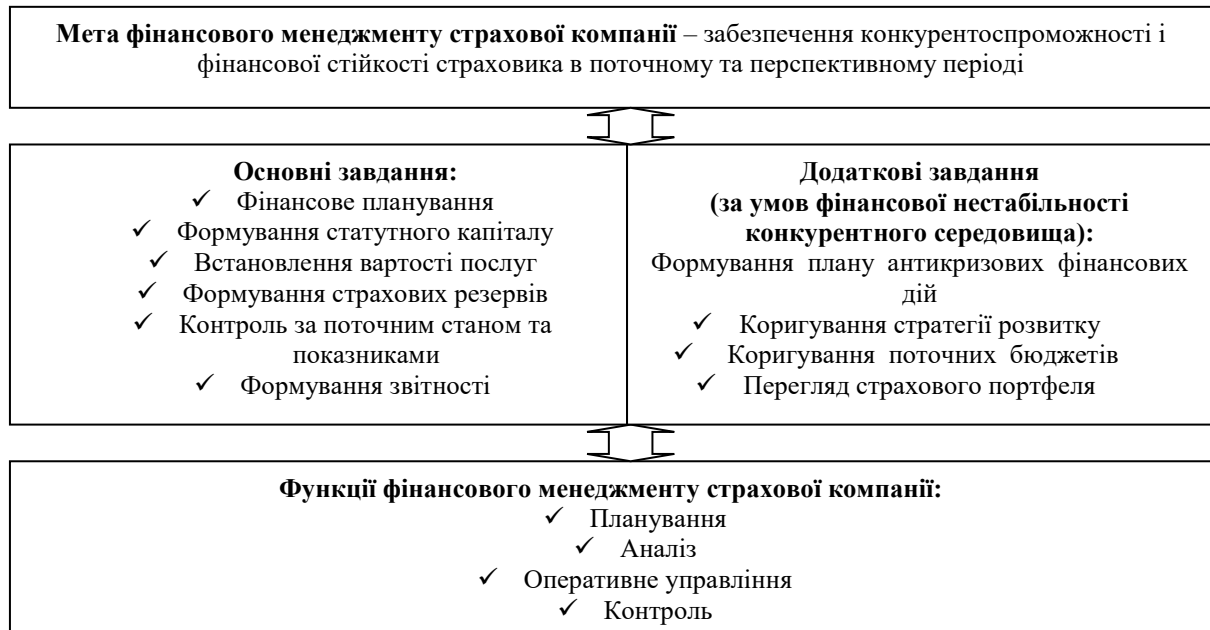

Рис. 2. Ключові елементи фінансового менеджменту страхової компанії (складено на основі [1; 6–9 та ін.]

Планування займає важливе місце в управлінні фінансами, тому що саме в ході планування кожен страховик оцінює свій фінансовий стан, виявляє резерви збільшення фінансових ресурсів, напрямки їх ефективного використання. Важлива роль в управлінні фінансами відводиться аналізу, який проводиться на основі системи збалансованих показників, націлених на комплексну оцінку, визначення перспектив розвитку, досягнення стратегічних цілей, збільшення ринкової капіталізації, вдосконалення внутрішніх процесів та задоволення потреб користувачів страхових послуг [10, с. 213]. Оперативне управління як комплекс заходів, що проводяться на основі оперативного аналізу конкретної фінансової ситуації. Мета оперативного управління страховика – досягти максимального ефекту при мінімальних затратах шляхом своєчасної зміни фінансових відносин, маневрування фінансовими ресурсами. Контроль, який пронизує всі стадії управлінської діяльності і в той же час має велике самостійне значення. В процесі контролю порівнюються фактичні результати із запланованими, виявляються резерви [6].

Практичне управління фінансами страхової компанії здійснюється безпосередньо через фінансові важелі, до яких можна віднести тарифну політику, дивіденди, заробітну платню та інші.

Фінансовий менеджмент страхової компанії передбачає в першу чергу управління його фінансовим капіталом. Фінансовий капітал страховика – це сукупність економічних благ у фінансовій формі, що потребують постійного управлінського впливу з урахуванням факторів часу, ризику, фінансової стійкості та фінансового потенціалу для підвищення економічної ефективності страхової, інвестиційної і фінансової діяльності [11, с. 207]. Управління фінансовим капіталом посідає одне з провідних місць під час формування фінансової стратегії страховика.

Фінансова діяльність страховика фіксується в фінансовій стратегії, яка охоплює визначення перспективних напрямів його діяльності з урахуванням їх прибутковості. Тобто фінансова стратегія – це загальний план фінансової діяльності, що охоплює значний період часу та складається з метою ефективного використання та залучення фінансових ресурсів в умовах мінливого конкурентного середовища.

Конкурентне середовище страхової компанії поділяється на внутрішнє, фактори якого можуть бути контрольовані страховиком (фінансовий стан, діюча система управління, планування та контроль діяльності, організаційна структура, достатність рівня кваліфікації персоналу), та зовнішнє (мікросередовище та

макросередовище), на фактори якого страховик не може здійснити прямий вплив. Зі змінами у зовнішньому та внутрішньому середовищах змінюються також порівняльні конкурентні переваги щодо інших організацій галузі [12]. Зважаючи на це, ключовими завданнями фінансового управління страховика щодо зовнішніх змін є гнучке та оперативне адаптування, тоді як внутрішнє середовище обумовлює першочергову необхідність планування.

Стратегічне фінансове планування складається з декількох етапів. В якості першого етапу процесу стратегічного планування виступає прогнозування, під яким розуміють оцінку можливих альтернатив розвитку, наслідків тих чи інших рішень.

До методів прогнозування основних показників страхового ринку можна віднести: методи експертних оцінок; методи аналізу і прогнозування рядів динаміки; казуальні (причинно-наслідкові) методи.

Другий етап – фінансові дослідження, формування балансу доходів і витрат. На цьому етапі здійснюється складання балансу доходів і витрат компанії та інших фінансових планів забезпечення діяльності – план залучення додаткових коштів, прибутків, інвестицій тощо. Проведення фінансових досліджень є підґрунтям для вибору стратегічних рішень страховиком.

Третій етап – визначення стратегічних альтернатив. Корпоративні стратегії повинні визначати використання ресурсів страхової компанії, пріоритетні напрямки її дій з метою досягнення її корпоративних цілей. Наступним етапом стратегічного планування є оптимізація фінансових планів, їх реалізація і контроль виконання фінансової стратегії страховика. Першим кроком цього процесу в страхових компаніях є складання бюджету.

Контроль за результатами, що передбачається на четвертому етапі, включає порівняння планованих показників з реальними досягненнями впродовж певного періоду часу. Стратегічна оцінка передбачає аналіз інформації, що дозволяє оцінити практичні результати діяльності і прийняти необхідні заходи зі збереження показників діяльності і, за необхідності, передивлятися стратегії у відповідь на зміну умов.

Фінансове планування тісно пов'язане та базується на інших ключових планах страхової компанії, підкоряється її місії і загальній стратегії. Зокрема, фінансові плани не стануть реальністю, якщо поставлені недосяжні маркетингові цілі. Крім цього, вони можуть бути неприйнятні, якщо умови досяжності цільових фінансових показників невідгідні для компанії в довгостроковому періоді. Тобто основою процесу фінансового управління є визначення місії та напрямів стратегічного розвитку, за відсутності яких зникає точка опори для планування.

Висновки. Таким чином, на основі дослідження змістового та структурного наповнення, визначено, що фінансовий менеджмент можна розглядати як напрямок діяльності страхової компанії і як систему управління: як напрямок діяльності фінансовий менеджмент страхової компанії представляє собою діяльність, яка охоплює питання, пов'язані з страховими ринками, його фінансовими ризиками, прибутковістю та ефективністю використання окремих видів страхових продуктів та послуг, а як управлінська система містить керуючу та керовану підсистеми та інформаційне забезпечення.

На основі аналітичного узагальнення інформаційних джерел з теорії та практики фінансового менеджменту та врахування специфіки страхової діяльності, конкретизовано базові засади фінансового менеджменту страхової компанії в сучасному бізнес-середовищі з визначенням мети (забезпечення конкурентоспроможності і фінансової стійкості страховика в поточному та перспективному періоді), основних і додаткових завдань та ключових функцій.

Акцентована увага на ключових завданнях фінансового управління страховика щодо змін зовнішнього та внутрішнього середовища та визначено зміст і елементи стратегічного фінансового планування діяльності страхової компанії (прогнозування розвитку діяльності; фінансові дослідження, формування балансу доходів і витрат; визначення стратегічних альтернатив; оптимізація планів, їх реалізація і контроль) як базового напряму фінансового менеджменту страховика.

Література

1. Алескерова Ю. В. Фінансовий менеджмент страхових компаній [Електронний ресурс] / Ю. В. Алескерова, Т. С. Онуфрієць // Інфраструктура ринку : електрон. наук.-практ. журн. – 2019. – Вип. 28. – С. 304–307. – Режим доступу : <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/20170.pdf>
2. Говорушко Т. А. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку : монографія / Т. А. Говорушко, В. М. Стецюк, О. Ю. Толстенко. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – С. 168 с.
3. Доманчук А.І. Формування системи управління фінансами страхових компаній / А.І. Доманчук // Причорноморські економічні студії. – 2018. – № 30-2. – С. 60–67.
4. Поліщук О.А. Організація управління фінансами страхових компаній в Україні [Електронний ресурс] / О.А. Поліщук, Д.С. Лейміч // V Международная научно-практическая Интернет-конференция «Качество экономического развития: глобальные и локальные аспекты» (17–18 июня 2013 г.). – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2013-kachestvo-economicnogo-rozvitku/7_polischuk.htm.
5. Приступа Л.А. Оцінювання фінансової стійкості страхової компанії як базис управлінської діяльності / Л.А. Приступа // Вісник Хмельницького національного університету. Серія Економічні науки. – 2019. – № 2. – С. 16–22.
6. Чайковська В.П. Управління фінансами страхових організацій: методологічний аспект / В.П. Чайковська // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 8. – С. 320–326.
7. Каліщук І. Сутність та особливості фінансового менеджменту страхової компанії / І. Каліщук // Програма і матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і студентів «Сучасні проблеми розвитку підприємств харчової промисловості: теорія та практика», 13–14 листопада 2014. – К. : НУХТ, 2014. – С. 184–186.

8. Слинко О.Ю. Вплив економічної кризи на фінансову надійність страхових компаній в Україні / О.Ю. Слинко // Молодий вчений. – 2015. – № 12 (27). – С. 157–160.
9. Чиж Л.М. Сутність, структура та функції страхового капіталу [Електронний ресурс] / Л. М. Чиж // Економіка. Управління. Інновації. – 2011. – № 1(7). – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/ejournals/eui/2012_1/PDF/12%D1%81hlmfsk.pdf.
10. Стратегічне управління страховою компанією : кол. монографія / [В.М. Фурман, О.Ф. Філонюк, М.П. Ніколенко, О.І. Барановський та ін.] ; наук. ред. та кер. авт. В. М. Фурман. – К. : КНЕУ, 2008. – 440 с.
11. Приступа Л.А. Стратегічне управління фінансовим капіталом страховика / Л.А. Приступа // Вісник Хмельницького національного університету. – 2015. – № 3. – Т. 3. – С. 205–208.
12. Василенко В. О. Стратегічне управління : навч. посіб. / В. О. Василенко, Т. І. Ткаченко. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 396 с.

References

1. Aleskerova Yu. V. Finansovyi menedzhment strakhovykh kompanii [Elektronnyi resurs] / Yu. V. Aleskerova, T. S. Onufriets // Infrastruktura rynku : elektron. nauk.-prakt. zhurn. – 2019. – Vyp. 28. – S. 304–307. – Rezhym dostupu : <http://socrates.vsu.org/repository/getfile.php/20170.pdf>
2. Hovorushko T. A. Upravlinnia finansovoiu diialnistiu strakhovoi kompanii z metoiu zabezpechennia yii efektyvnoho rozvytku : monohrafiia / T. A. Hovorushko, V. M. Stetsiuk, O. Yu. Tolstenko. – K. : Tsentр uchbovoi literatury, 2012. – 168 s.
3. Domanchuk A.I. Formuvannia systemy upravlinnia finansamy strakhovykh kompanii / A.I. Domanchuk // Prychornomorski ekonomichni studii. – 2018. – № 30-2. – С. 60–67.
4. Polishchuk O.A. Orhanizatsiia upravlinnia finansamy strakhovykh kompanii v Ukraini [Elektronnyi resurs] / O.A. Polishchuk, D.S. Leimich // V Mezhdunarodnaya nauchno-prakticheskaya Internet-konferenciya «Kachestvo ekonomicheskogo razvitiya: globalnye i lokalnye aspekty» (17–18 yunია 2013 h.). – Rezhym dostupu : http://www.confcontact.com/2013-kachestvo-economicnogo-rozvitku/7_polishchuk.htm.
5. Prystupa L.A. Otsiniuvannia finansovoi stiikosti strakhovoi kompanii yak bazys upravlinskoi diialnosti / L.A. Prystupa // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnogo universytetu. Serii Ekonomichni nauky. – 2019. – № 2. – S. 16–22.
6. Chaikovska V.P. Upravlinnia finansamy strakhovykh orhanizatsii: metodolohichni aspekt / V.P. Chaikovska // Aktualni problemy ekonomiky. – 2011. – № 8. – S. 320–326.
7. Kalishchuk I. Sutnist ta osoblyvosti finansovoho menedzhmentu strakhovoi kompanii / I. Kalishchuk // Prohrama i materialy II Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii molodykh vchenykh i studentiv «Suchasni problemy rozvytku pidpriemstv kharchovoi promyslovosti: teoriia ta praktyka», 13–14 lystopada 2014. – K. : NUKhT, 2014. – S. 184–186.
8. Slynko O.Iu. Vplyv ekonomichnoi kryzy na finansovu nadiinist strakhovykh kompanii v Ukraini / O.Iu. Slynko // Molodyi vchenyi. – 2015. – № 12 (27). – С. 157–160.
9. Chyzh L.M. Sutnist, структура та функції страхового капіталу [Електронний ресурс] / Л. М. Чиж // Економіка. Управління. Інновації. – 2011. – № 1(7). – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/ejournals/eui/2012_1/PDF/12%D1%81hlmfsk.pdf.
10. Stratehichne upravlinnia strakhovoiu kompaniieiu : kol. monohrafiia / [V.M. Furman, O.F. Filoniuk, M.P. Nikolenko, O.I. Baranovskyi та ін.] ; наук. ред. та кер. авт. В. М. Фурман. – К. : КНЕУ, 2008. – 440 с.
11. Prystupa L.A. Stratehichne upravlinnia finansovym kapitalom strakhovyka / L.A. Prystupa // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnogo universytetu. – 2015. – № 3. – Т. 3. – С. 205–208.
12. Vasylenko V. O. Stratehichne upravlinnia : navch. posib. / V. O. Vasylenko, T. I. Tkachenko. – K. : Tsentр uchbovoi literatury, 2009. – 396 s.

Надійшла / Paper received: 06.04.2020
Надрукована / Paper Printed : 04.05.2020